

empathy for colleagues, students, clients; empathy for strangers and unfamiliar people; autoempathy of the subject in relation to himself; empathy for the characters of artistic works; empathy for the animal world; empathy for the vegetation world; the empathy towards nature, towards the world in General; empathy for past events in the life of the subject or in the lives of the surrounding people; empathy to the events of a possible future. It was theoretically defined and empirically highlighted the empathetic type, caused by the low values of the general indicator of empathy. Empirical evidence shows that personality type with a low level of empathy is characterized by a peculiar combination of personality factors, and indicators within the structure of empathic orientation, sociability, and psychological mindset. The psychological portrait of the personality with the low level of empathy in the context of a wide range of personality traits (empathic orientation, sociability, psychological insight, and personality factors on R. Kettell) is studied and described.

Keywords: empathy, empathetic preferences, empathic orientation, psychological shrewdness.

Подано до редакції 13.08.2015

УДК: 159.923.2

Інга Ростиславівна Петровська,
кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри психології,
Львівського національного університету імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ

У статті проаналізовано особливості громадянської ідентичності студентів, виявлено суперечності в усвідомленому та неусвідомленому сприйнятті себе як громадянина України, а також взаємозв'язок між громадянською ідентичністю та еміграційними настроями майбутніх фахівців. Громадянська ідентичність розглядається як комплексне багатогранне утворення, як феномен, що існує на рівні свідомості та підсвідомості. Виявлено різні типи громадянської ідентичності – «протестна», «невизначена», «патріотична», «конфліктна», «гармонійна».

Ключові слова: ідентичність, громадянин, патріотизм, несвідоме, держава

Постановка проблеми. Сьогодні стає очевидним протиріччя, пов'язане з необхідністю формування громадянської ідентичності у нових поколінь і відсутністю глибокого вивчення громадянської ідентичності як психологічного феномена, як індивідуального переживання особистості своєї громадянської належності, відсутність вивчення вікової динаміки її становлення, варіантів наповнюваності її структури тощо. Усвідомлена належність до держави ще не означає сформованої громадянської ідентичності.

Громадянська ідентичність є комплексним багатограним (іноді суперечливим) утворенням, лише частина якого усвідомлюється особистістю. Громадянську ідентичність не можна розглядати як раціональний конструкт, а, скоріше, як ірраціональний, який накладається на витіснені неусвідомлені цінності громадянина.

Майбутнє української держави великою мірою залежить від сформованої української громадянської ідентичності. Втрата громадянської ідентичності породжує серйозні проблеми, пов'язані з глибоким відчуженням суспільства від держави, відчуттям розпаду, нестабільності людського буття та навіть може створювати загрозу національній безпеці країни. Сьогодні суспільство охоплене загальною кризою ідентичності, у тому числі громадянської, наслідки якої

впливають, зокрема, на можливість влади сприяти мобілізації громадян та їх консолідації для вирішення завдань стратегічного характеру [3, с. 4]. Саме ідентичність покликана захищати державу від експансії і поглинання з боку інших держав, націй і культур.

На жаль, можна стверджувати, що сучасне українське суспільство є неоднорідним не тільки за соціально-економічними, політичними, але і за ідентифікаційними ознаками. В українському суспільстві історичний, регіональний та мовно-культурний чинники виявляються визначальними для встановлення громадянської ідентичності. На думку Н. Хазратової, «оскільки у сучасній Україні ще тривають процеси становлення державності, громадянська ідентичність її мешканців знаходиться в інтенсивній динаміці. Зокрема, крім української громадянської ідентичності слід припускати існування радянської громадянської ідентичності (в рудиментарних формах), російської, європейської, космополітичної та невизначеної». Тому дослідження громадянської ідентичності в українських громадян, її місця в структурі особистісних ідентичностей, виявлення психологічних фактів, знання яких є необхідним для побудови психологічного підґрунтя системи національної безпеки є надзвичайно актуальним.

Ураховуючи те, що сучасне українське студентс-

тво – це майбутня інтелектуальна еліта нашого суспільства, яка завжди була і, хотілось би сподіватися, буде головним продуцентом ціннісно-нормативної системи суспільства, в тому числі громадянських цінностей, які значною мірою детермінують громадянську ідентичність особистості, – наше дослідження виявляється надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Проблематику громадянської ідентичності досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: М. Боришевський, О. Киричук, Л. Снігур, В. Васютинський, Н. Хазратова, Т. Бевз, В. Степаненко, В. Арбеніна, Н. Савелюк, Л. Шимченко, Д. Абрамс, У. Джеймс, Дж. Тернер, П. Альгер, С. Шульман, Л. Дробіжева, Н. Іванова, І. Конода, Н. Безгіна та інші.

На думку вчених, громадянська ідентичність вважається сформованою, коли: особистість усвідомлює свою належність до держави, громадянином якої вона є за своїм статусом; усвідомлює свою належність до спільноти співгромадян, пов'язаних між собою, перш за все, економічними та політичними зв'язками; спільна з іншими співгромадянами територія проживання сприймається як Батьківщина; набувають ціннісної значущості державна символіка та різні атрибути державності, такі як Конституція, державні свята, визначні історичні дати, державні символи, видатні особи тощо [3; 4; 7].

Ідентичність описується як ядро в структурі Я, як суб'єктивне і натхненне відчуття тожності і цілісності, як процес організації життєвого досвіду в індивідуальне Я, як дуже складний зв'язок індивідуального і соціального (Е. Еріксон). Як стверджував Е. Фромм, людина повинна обов'язково співвіднести себе з якою-небудь системою, яка задавала би напрямки в її житті і надавала їй сенс. Якщо цього не відбувається, людину можуть переполювати сумніви, які повністю сковують її здібності, а значить, і саме життя. Людина тому і живе, що належить до суспільства, членом якого вона є [6, с. 125].

І. Конода трактує громадянську ідентичність як «результат співвіднесення індивідом себе із суспільством у всіх соціокультурних вимірах, результатом якого стає ототожнення індивідом себе з державою, суспільством, країною, формування набору установок, критеріїв і параметрів співвіднесення себе з групами «своїх» і «чужих» [2, с. 17] і виділяє в ній політико-правову компетентність особистості, її активну політичну і громадянську позицію, почуття приналежності до суспільства.

Громадянська ідентичність виступає найважливішим механізмом соціалізації особистості, що виявляється в ототожненні індивіда з певною державно-політичною спільнотою. Поряд з цим, громадянська ідентичність, виражаючи приналежність людини до конкретної країни і національного середовища, формує в людині усвідомлення та відчуття своєї неподільності з ними і одночасно відокремлює її від представників інших державних спільнот.

Громадянська ідентичність як вид соціальної ідентичності найбільш тісно пов'язана з ціннісно-смісловою сферою особистості, оскільки для того, щоб індивід визначив свою приналежність до соціальної групи, він повинен визначити цінності, властиві цій групі, і, головне, прийняти рішення – чи готовий він їм відповідати.

Громадянська ідентичність як компонент у соціальному становленні людини [1, с. 9] виконує низку функцій: регулятор поведінки – в основних документах громадянської нормативно-правової поведінки прописані обов'язки, права, свободи, закони і норми, які повинен виконувати громадянин, що належить даній державі, тому в процесі соціалізації ці правила засвоюються і спрямовують поведінку людини; передача специфіки громадянської культури молодим поколінням – у процесі соціалізації відбувається не тільки засвоєння, а й передача наявного громадянського «багажу» досвіду, традицій тощо; об'єднання і збереження єдності громадян; самоактуалізація, розвиток, самовираження в соціальній групі співвітчизників; переживання своєї приналежності до держави, народу, соціальної групи; включення в систему соціальних взаємозв'язків всередині групи, що забезпечує захист, задоволення потреб тощо.

Громадянська ідентичність, фіксуючи єдність інтересів індивіда з даною соціальною спільнотою, тим самим виконує як захисну функцію, так і функцію самореалізації та самовираження і дозволяє впливати на громадянське співтовариство, виявляючи політичну та громадянську активність (Т. Володажська).

Отже, громадянська ідентичність є динамічним утворенням, що конструюється особистістю в ході порівняння з іншими, перегляду цінностей, наповнюваністю смислами, пошуку нового місця в соціальному середовищі [5; 8]. І важливо розуміти, що раціонально-пізнавальний етап ідентифікації не приводить автоматично до готовності індивіда ототожнювати себе з тією соціальною спільнотою, міра причетності до якої стає предметом рефлексії. Остаточне рішення опосередковане емоційно-оціночним ставленням до неї, здійснюється під впливом особистісної системи цінностей, оцінок, почуттів, емоцій тощо.

Мета статті – дослідити особливості громадянської ідентичності студентів, виявити суперечності в усвідомленому та неусвідомленому сприйнятті себе як громадянина України, а також взаємозв'язок між громадянською ідентичністю та еміграційними настроями майбутніх фахівців.

Результати дослідження. Уявлення сучасних психологів про механізми ідентифікації базуються на виокремленні когнітивної, афективної та комунікативно-дійової граней процесу ідентифікації. Відповідно, структуру громадянської ідентичності можна визначити через компоненти: когнітивний (знання про належність до даної соціальної спільності); ціннісно-емоційний (позитивне, негативне чи амбівалентне ставлення до належності, її прийняття або неприйняття); діяльнісний (реалізація громадянської позиції у спілкуванні і діяльності,

громадянська активність, участь у соціальній діяльності, що має суспільну значимість).

Опираючись на вище сказане, було розроблено авторський опитувальник «Громадянська ідентичність» (показник альфа Кронбаха $\alpha=0,878$) з метою визначення рівня її сформованості за когнітивною, афективною та поведінковою складовою, а також проблемно-орієнтовані ситуації (казуси, кейси), метою яких є виявлення неусвідомлених, завуальованих, прихованих аспектів громадянської ідентичності студентів.

В дослідженні прийняло участь 89 студентів віком 18-24 років. За результатами опитувальника: 22% досліджуваних студентів мають низький рівень сформованості української громадянської ідентичності; 53% – середній рівень; 25% – високий рівень.

Встановлено достовірні відмінності (методом Краскала-Уолліса) у групах студентів з низьким, середнім та високим рівнем сформованості громадянської ідентичності ($p \leq 0,05$) за шкалами: «Я пишаюся тим, що є громадянином України» (8,91; 27,56; 34,21), «Я вважаю себе патріотом України» (12,14; 26,65; 33,21), «Мене переповнюють позитивні емоції, коли звучить гімн України» (11,95; 25,44; 36,00), «Своє майбутнє я пов'язую лише з Україною» (13,55; 25,83; 33,71); «Якщо була б можливість, я би без вагань переїхав жити в іншу країну» (36,50; 25,31; 13,79); «Я вірю в перспективи розвитку України як держави» (9,95; 25,52; 37,67); «Існує багато можливостей для особистісної та професійної самореалізації в Україні» (15,73; 23,15; 37,50); «Для мене важливо підтримувати українські традиції та культуру» (12,45; 27,58; 30,92); «Я готовий працювати заради України» (14,86; 26,33; 31,42); «Я повністю ідентифікую себе з громадянином України» (10,73; 25,27; 37,50); «Я вважаю себе відповідальним громадянином» (16,00; 24,42; 34,50); «Мої уявлення про себе мають тісний зв'язок із Україною» (13,32; 25,52; 34,58); «Я завжди відстоюю свої права як громадянин країни» (16,64; 25,12; 32,42); «Мені байдуже, в якій країні реалізовувати себе та свої таланти» (33,73; 24,58; 17,92); «Я високо оцінюю свою громадську активність» (14,59; 24,98; 34,58); «Я маю почуття любові до України» (8,36; 26,62; 36,75); «Вважаю, що в Україні безпечно та благополучне життя практично неможливе» (34,95; 27,44; 10,58).

Достовірні відмінності виявлено у студентів з низьким, середнім та високим рівнем сформованості громадянської ідентичності відповідно щодо когнітивного компоненту (7,00; 25,33; 40,79), ціннісно-емоційного (6,32; 24,92; 42,29) та поведінкового (10,59; 22,81; 42,96).

Таким чином, п'ята частина (!) досліджуваних студентів – з низьким рівнем громадянської ідентичності – свідомо демонструють «протестне» неприйняття української громадянської ідентичності: вони не пишаються тим, що є громадянами України, не вважають себе патріотами, атрибути державності, її символіка не набувають для них ціннісної значущості, вони не планують пов'язувати своє майбутнє лише з

Україною, практично не вірять в перспективи розвитку України як держави, не бачать для себе варіантів особистісної та професійної реалізації в Україні тощо. Варто зазначити, що серед студентів даної групи 92% без вагань переїхали би жити в іншу країну! Цю громадянську позицію можна назвати «чужий в чужій державі» або «протестною» громадянською ідентичністю.

25% досліджуваних студентів демонструють глибоку прихильність до своєї країни, домінування патріотичних почуттів і настроїв, сформованість української громадянської ідентичності на когнітивному, ціннісно-емоційному та поведінковому рівнях. Цю громадянську позицію можна назвати «патріотичною» або «сформованою».

Половина досліджуваних студентів мають середній рівень сформованості української громадянської ідентичності, що може свідчити про деяку суперечливість, невизначеність власних уявлень про себе як громадянина, хоча й не виключають лояльного ставлення до своєї країни. Цю громадянську позицію можна назвати «нейтральною» або «невизначеною». Серед студентів даної групи 54% відповіли «погоджуюсь» і «швидше погоджуюсь» з твердженням «Якщо була б можливість, я би без вагань переїхав жити в іншу країну». Аналіз еміграційних настроїв українського студентства даної групи дозволяє припустити, що в 58% ці настрої не є проявом антипатріотизму, а зумовлені, перш за все, прагненням до самореалізації у професії, особистому житті тощо, однак таких можливостей для себе в Україні, на жаль, вони не бачать.

Отримані результати дослідження, а саме відсотковий розподіл студентів за відповідями на питання опитувальника, представлено в Табл. 1.

Цікаво, що серед тих, хто обрав відповідь 5 – «повністю погоджуюсь» на твердження «Я повністю ідентифікую себе з громадянином України» є такі, що одночасно «повністю погоджуються» з твердженням «Я вважаю себе європейцем» (38,5%) та «Я вважаю себе громадянином світу» (23%). Це підтверджує нашу думку про те, що громадянська ідентичність є комплексним феноменом, і різні ідентичності можуть або «конфліктувати» між собою, а можуть «уживатися» – відповідно мова може йти про «суперечливий/конфліктний» чи «гармонійний/цілісний» тип громадянської ідентичності.

Проведений факторний аналіз (міра адекватності Кайзера – 0,78) за допомогою варімакс-обертання дозволив побудувати 4-факторну модель, яка пояснює 71,6% дисперсії отриманих даних.

Перший фактор моделі (30,2% дисперсії) – *патріотизм* – включає шкали: «Для мене важливо підтримувати українські традиції та культуру» (,852), «Я маю почуття любові до України» (,849), «Я повністю ідентифікую себе з громадянином України» (,805), «Я вважаю себе патріотом України» (,786), «Я пишаюся тим, що є громадянином України» (,774), «Мої уявлення про себе мають тісний зв'язок із Україною» (,729).

Таблиця 1.

Розподіл респондентів (%) за відповідями на твердження щодо української громадянської ідентичності

	1 – повністю не погоджуюсь	2 – швидше не погоджуюсь	3 – важко сказати	4 – швидше погоджуюсь	5 – повністю погоджуюсь
Я пишаюся тим, що є громадянином України	6,1	8,2	14,3	38,8	32,7
Я вважаю себе патріотом України	8,2	10,2	46,9	28,6	6,1
Мене переповнюють позитивні емоції, коли звучить гімн України	8,2	10,2	20,4	26,5	34,7
Своє майбутнє я пов'язую лише з Україною	20,4	18,4	36,7	20,4	4,1
Якщо була б можливість, я би без вагань переїхав жити в іншу країну	8,2	14,3	28,6	22,4	26,5
Я вірю в перспективи розвитку України як держави	4,1	12,2	26,5	32,7	24,5
Існує багато можливостей для особистісної та професійної самореалізації в Україні	20,4	20,4	22,4	24,5	12,2
Для мене важливо підтримувати українські традиції та культуру	4,1	6,1	12,2	51,0	26,5
Я готовий працювати заради України	4,1	18,4	32,7	38,8	6,1
Я повністю ідентифікую себе з громадянином України	6,1	8,2	18,4	40,8	26,5
Я вважаю себе відповідальним громадянином	4,1	10,2	42,9	32,7	10,2
Мої уявлення про себе мають тісний зв'язок із Україною	12,2	26,5	24,5	28,6	8,2
Я завжди відстоюю свої права як громадянин країни	4,1	10,2	22,4	34,7	28,6
Мені байдуже, в якій країні реалізовувати себе та свої таланти	34,7	28,6	16,3	14,3	6,1
Я високо оцінюю свою громадську активність	24,5	26,5	30,6	14,3	4,1
Я маю почуття любові до України	4,1	6,1	10,2	40,8	38,8
В Україні безпечно та благополучне життя неможливе	10,2	34,7	22,4	24,5	8,2
Я вважаю себе європейцем	4,1	6,1	26,5	30,6	32,7
Я вважаю себе громадянином світу	6,1	12,2	16,3	36,7	28,6

Другий фактор (16,6% дисперсії) – *самореалізація в країні* – включає шкали: «В Україні безпечно та благополучне життя неможливе» (-,870), «Існує багато можливостей для особистісної та професійної самореалізації в Україні» (,674), «Своє майбутнє я пов'язую лише з Україною» (,594).

Третій фактор (13,1% дисперсії) – *активна громадянська позиція* – включає шкали «Я завжди відстоюю свої права як громадянин країни» (,797), «Я вважаю себе відповідальним громадянином» (,752), «Я високо оцінюю свою громадську активність» (,738).

Четвертий фактор (11,7% дисперсії) – *відданість країні* – включає шкали: «Я готовий працювати заради України» (,794), «Я вірю в перспективи розвитку України як держави» (,710), «Мені байдуже, в якій країні реалізувати себе та свої таланти» (-,565).

Отже, важливими детермінантами громадянської ідентичності досліджувані студенти вважають патріотизм, відданість, активну громадянську позицію та можливість особистісної та професійної реалізації у своїй державі.

Другим етапом дослідження був аналіз студентських робіт щодо розв'язування проблемних (казусних) ситуацій проективного характеру на виявлення різних аспектів громадянської позиції, міри сформованості та особливостей ставлення до української громадянської ідентичності. Спосіб сприйняття, інтерпретації та розв'язання ситуацій від імені молодого хлопця/дівчини дозволяє виявляти власні неусвідомлені прояви ідентичності. Так, наприклад, 25% тих, хто має високий рівень сформованості української громадянської ідентичності і на *свідомому* рівні (опитувальник) стверджують свою готовність працювати на Україну, бачать можливості власної професійної реалізації в ній, не погодилися би на переїзд в іншу країну та пов'язують своє майбутнє лише з Україною, на *несвідомому* рівні демонструють обернену картину – обирають «пропозицію іноземної компанії змінити роботу та місце проживання», не зважаючи на «наявність престижної високооплачуваної роботи в Україні» тощо.

Таким чином, підтверджується припущення про те,

що людина може до кінця не усвідомлювати власну громадянську ідентичність і лише за допомогою суб'єктивного психодіагностичного підходу (самооцінювання особливостей стану, поведінки), що «спокушає» відповідати на питання раціонально та соціально бажано, виявити достовірну інформацію надзвичайно складно. Важливо застосовувати проєктивний підхід, коли діагностика здійснюється на основі аналізу особливостей взаємодії із зовні нейтральним, невизначеним матеріалом. До аналізу громадянської ідентичності як багатогранного соціально-психологічного феномену пропонуємо також застосовувати конструктивний підхід, оскільки в контексті цього підходу громадянська ідентичність може розглядатися як динамічна система конструктів, в якій зосереджені уявлення людини про себе як громадянина, що супроводжуються оціночними і смисловими проявами.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Усвідомлена належність до держави ще не означає сформованої громадянської ідентичності. Громадянська ідентичність є комплексним багатогранним (іноді суперечливим) феноменом, лише частина якого усвідомлюється особистістю. Громадянську ідентичність не можна розглядати тільки як раціо-

нальний конструкт, а скоріше як ірраціональний, який накладається на витіснені неусвідомлені цінності громадянина. Можна припустити існування різних типів громадянської ідентичності, зокрема «протестної», «невизначеної», «патріотичної», «конфліктної», «гармонійної» тощо.

За результатами проведеного дослідження 22% студентів мають низький рівень сформованості української громадянської ідентичності; 53% – середній рівень; 25% – високий рівень.

Еміграційні настрої майбутніх фахівців вражають: 92% студентів з «протестною» та 54% студентів з «невизначеною» громадянською ідентичністю при можливості без вагань переїхали би жити в іншу країну. Дуже важливо, щоби країна, забезпечивши молодим людям право на освіту, сприяла соціально-професійній та особистісній самореалізації майбутніх фахівців. Саме за таких умов їхня громадянська ідентифікація буде набувати емоційно-ціннісної значущості та патріотичного забарвлення.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у глибокому психологічному дослідженні конструкту «громадянська ідентичність», його типології та місця в структурі особистісних ідентичностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безгина Н. В. К вопросу о построении структурной модели гражданской идентичности / Н. В. Безгина // Психосфера: сб. науч. тр. – Тула : Изд-во ТулГУ, 2013. – С. 8–14.
2. Конода И. В. Становление гражданской идентичности в процессе политической социализации : автореф. дис. соиск. науч. степени канд. полит. наук : 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / И. В. Конода. – М., 2007. – 24 с.
3. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві : колективна монографія. – К. : ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України, 2014. – 296 с.
4. Степаненко В. Етнос-демос-поліс: етнополітич-

ні проблеми соціальної трансформації в Україні / В. Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 2. – С. 112.

5. Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія / [ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурянської]. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 520 с.

6. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – М. : Прогресс, 1995. – 256 с.

7. Хазратова Н. В. Психологія відносин особистості й держави. Монографія. – Луцьк : РВВ ВДУ «Вежа», 2004. – 276 с.

8. Hart D., Richardson C., Wilkenfeld B. Civic Identity // Handbook of Identity Theory and Research. Springer, 2011. – P. 771.

REFERENCE

1. Bezgina, N. V. (2013). K voprosu o postroenii strukturnoi modeli grazhdanskoi identichnosti [To the problem of building up a model of civil identity]. *Psikhosfera - Psychosphere: a book of issues*, 8–14. Tula: Izd-vo TulGU [in Russian].
2. Konoda, I. V. (2007). Stanovlenie grazhdanskoi identichnosti v processe politicheskoi sotsializatsii [Formation of civil identity in the process of political socialization]. *Candidate's thesis*. M. [in Russian].
3. ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України (2014). *Politychni mekhanizmy formuvannia gromadianskoi identychnosti v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [Political mechanisms of civil identity formation in the contemporary Ukrainian society]*. K.: ІПіЕНД ім. І. Кураса НАН України [in Ukrainian].
4. Stepanenko, V. (2002). Etnos-demos-polis:

etnopolitychni problemy societalnoi transformatsii v Ukraini [Ethnos-demos-polis: Ethnopolitical problems of social transformation in Ukraine]. *Sotsiologiya: teoriia, metody, marketing – Sociology: theory, methods, marketing*, 2, 112 [in Ukrainian].

5. Arbenina, V. L. & Sokurianska L. G. (2012). *Ukrainske studentstvo u poshukakh identychnosti*. H. : HNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].

6. Fromm, Ye. (1995). *Begstvo ot svobody*. M.: Progress [in Russian].

7. Hazratova, N. V. (2004). *Psyhologiya vidnosyn osobystosti i derzhavy*. Lutsk: RVV VDU «Vezha» [in Ukrainian].

8. Hart, D., Cameron, R. & Wilkenfeld, B. (2011). Civic Identity. *Handbook of Identity: Theory and Research*. Springer [in English].

Инга Ростиславовна Петровская
кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры психологии
Львовский национальный университет имени Ивана Франка
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина

ОСОБЕННОСТИ ГРАЖДАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ

В статье проанализированы особенности гражданской идентичности студентов, выявлены противоречия в осознанном и неосознанном восприятии себя как гражданина Украины, а также взаимосвязь между гражданской идентичностью и эмиграционными настроениями будущих специалистов. Гражданская идентичность рассматривается как комплексное многогранное образование, существующий на уровне сознания и подсознания феномен. Выявлены различные типы гражданской идентичности – «протестная», «неопределенная», «патриотическая», «конфликтная», «гармоничная».

Ключевые слова: идентичность, гражданин, патриотизм, бессознательное, государство.

Inha Petrovska
PhD (Candidate Degree in Technical Sciences), Associate Professor of Psychology Department
Ivan Franko Lviv National University
1, Universytetska St., Lviv, Ukraine

PECULIARITIES OF STUDENTS' CIVIL IDENTITY

The future of the Ukrainian state mostly depends on the level of Ukrainian civil identity development. The loss of civil identity causes serious problems associated with deep alienation of society from the state, a sense of decay, instability of human life may pose a threat to the national security of the state. The identity is formed to protect the state from expansion and absorption by other states, nations and cultures. Nevertheless, the recognized membership of a state does not mean the existing civic identity. The civic identity is a complex, multi-faceted (sometimes contradictory) phenomenon, only part of which is realized by personality. The civic identity can not be seen only as a rational construct, but rather as irrational, which is imposed on the ousted unconscious values of citizen. Correspondingly, the existence of different types of civic identity, including «protest», «uncertain», «patriotic», «conflict», «harmonious» and so on can be supposed. The results of the study demonstrate that 22% of students have a low level of Ukrainian civic identity development; 53% – average; 25% – high level. The research reveals the contradictions in the conscious and unconscious perception of oneself as a citizen of Ukraine, and the relationship between civic identity and emigration dispositions of future specialist: 92% of students with a «protest» and 54% of students with «uncertain» civic identity, if possible would like to move to the other country without hesitation. As we can see, it is very important for the country to provide young people with the right to education and contribute to the socio-professional and personal self-actualization of future specialists. So, under these conditions their civil identification will be emotionally, value-based significant and patriotic colored.

Keywords: identity, citizen, patriotism, unconscious, state.

Подано до редакції 13.08.2015